

صورت بخشی از دنیای واقعی ببینند. در کلاس‌های سنتی، چون تدریس به صورت انتزاعی ارائه می‌شود، دانش‌آموزان کاربرد مطالب را در زندگی روزمره خود در نمی‌یابند و همین باعث می‌شود انگیزه کافی را برای توجه به درس نداشته باشند.

راهکار

یادگیری موقعیتی همیشه به صورت رسمی و در قالب محیط آموزشگاهی صورت نمی‌گیرد، بلکه می‌تواند به صورتی قصد نشده و غیررسمی، از طریق ارتباطات اجتماعی، در محیطی خارج از کلاس درس نیز صورت گیرد. از دیدگاه این نظریه، هنگامی که دانش‌آموزان وارد کلاس می‌شوند، دانش و تجربیاتی را که از قبل در خارج از محیط مدرسه کسب کرده‌اند وارد محیط آموزشی می‌کنند. این تجربیات می‌توانند در یادگیری دانش‌آموزان تأثیر داشته باشند. پس بهتر است معلم قبل از شروع تدریس، در مورد تجربیات دانش‌آموزان سؤال کند. برای مثال، اگر قرار است در مورد پرندگان صحبت کند، از دانش‌آموزان بپرسد آیا تا به حال به باغ‌وحش رفته‌اند؟ آیا پرندۀ خانگی دارند؟ چه فیلم‌هایی در مورد پرندگان تماشا کرده‌اند؟ و آن‌ها را تشویق کند در مورد تجربیاتشان صحبت کنند. در واقع، این رویکرد می‌تواند ابزار قدرتمندی در اختیار معلم قرار دهد تا رخدادهای کلاس را با توجه به تجربیات محیطی دانش‌آموزان تحلیل کند و بر آن اساس شیوه‌ها و راهبردهای تدریس را انتخاب و اجرا کند. این رویکرد همچنین می‌تواند به معلم کمک کند به علل تشابهات و تفاوت‌های رفتارهای دانش‌آموزان در کلاس‌های مختلف پی ببرد، چون دلیل بسیاری از رفتارهای دانش‌آموزان به تجربیاتی مربوط است که در خارج از مدرسه کسب کرده‌اند. در واقع، این نظریه مدرسه را محل آماده شدن برای زندگی نمی‌داند، بلکه معتقد است مدرسه بخشی از زندگی است.

نقش فناوری

استفاده از فناوری می‌تواند در ثبت و به اشتراک گذاشتن تجربیاتی که دانش‌آموزان در محیط واقعی کسب کرده‌اند کمک مؤثری باشد. برای مثال، از دانش‌آموزان بخواهید اگر در منزل حیوان خانگی یا گیاهان آپارتمانی دارند، با تلفن همراه و با کمک والدینشان از آن‌ها فیلم بگیرند و در مورد نحوه زندگی حیوان خانگی و همچنین پرورش گیاهان و مراقبت‌های آن‌ها توضیح دهند. اگر به موزه‌ای رفته‌اند، در مورد آن

یادگیری موقعیتی

اشاره

یادگیری موقعیتی یکی از رویکردهای نسبتاً جدید در حوزه یادگیری است که در دهه ۱۹۹۰ رواج یافته است. براساس این رویکرد، تدریس باید در محیط واقعی انجام گیرد. این نظریه همچنین معتقد است، دانش‌آموزان در محیط خارج از مدرسه دانش و تجربیاتی کسب می‌کنند که می‌تواند در یادگیری آن‌ها در مدرسه اثرگذار باشد. بنابراین، معلم خارج از مدرسه باید از تجربیات و دانش خارج از محیط مدرسه دانش‌آموزان آگاه باشد. این مقاله به معرفی و تبیین ابعاد این رویکرد می‌پردازد.

مقدمه

یادگیری موقعیتی نوعی رویکرد آموزشی است که لاوا و ونگر^۱ در اوایل ۱۹۹۰ معرفی کردند. این رویکرد پیرو نظریه‌های جان دیویی^۲ و ویگوتسکی^۳ است. براساس این نظریه، یادگیری با شرکت فعال فراگیرندگان در موقعیت عملی و دارای تعامل پدید می‌آید. بنابراین، یادگیری به شدت با محیطی که معلم در آن تدریس می‌کند ارتباط دارد. به این ترتیب که تدریس باید در محیط واقعی انجام پذیرد. برای مثال، اگر معلم قصد دارد در مورد موزه‌ها آموزش دهد، مکان تدریس باید موزه باشد. اگر در مورد درختان و محیط زیست صحبت می‌کند، محیط تدریس باید باغ، پارک، جنگل یا هر محیط طبیعی دیگر باشد. بنابراین نظریه، موفقیت تجربیات یادگیری به تعامل اجتماعی و فعالیت‌های جنبشی متکی است. در یادگیری موقعیتی تفکر انتقادی نقش پررنگی دارد، به طوری که دانش‌آموزان در محیط طبیعی باید باورهای یکدیگر را به چالش بکشند. فعالیت یادگیری همچنین باید با تحرک بدنی همراه باشند. قرار گرفتن در محیط واقعی باعث می‌شود دانش‌آموزان محتوای درسی را به

گزارش تهیه کنند و در اختیار دیگر دانش‌آموزان قرار دهند و در مورد آن بحث و تبادل نظر کنند. یکی از همکاران می‌گفت اوایل سال تحصیلی گذشته متوجه شده است بسیاری از دانش‌آموزانش از شهرستان‌های متفاوت بودند و غالباً می‌گفتند که در طول سال تحصیلی (به‌خصوص در زمان تعطیلات رسمی) سفرهای کوتاه‌مدتی به شهرهایشان خواهند داشت. همکاران از دانش‌آموزان خواسته بود در سفرهایشان از مناظر طبیعی و جاذبه‌های گردشگری شهرشان فیلم و عکس بگیرند و به معلم تحویل بدهند. این همکار فیلم‌ها را طبقه‌بندی کرده بود (مانند طبیعت، حیوانات محلی، موزه‌ها و آثار باستانی و غیره) و در مباحث درسی از آن‌ها استفاده می‌کرد. در واقع، این همکار به نوعی از رویکرد یادگیری موقعیتی در تدریس خود استفاده می‌کرد. از آنجا که فیلم‌ها را خود دانش‌آموزان تهیه کرده بودند، معلم با هماهنگی، بخشی از تدریس را به عهده دانش‌آموز قرار می‌داد و چون فیلم‌ها از مناطق بومی ایران تهیه شده بودند، برای دانش‌آموزان بسیار ملموس و جذاب بودند.

اما نکته مهم دیگری که باید توجه کرد، پرورش تفکر انتقادی در فراگیرندگان به هنگام یادگیری موقعیتی است. معلم ضمن فعالیت‌های دانش‌آموزان باید از آن‌ها سؤال‌هایی بپرسد تا باورهایی را که در مورد محیط واقعی دارند، به چالش کشیده شود. از آن‌ها بپرسید در مورد حیوانات چه فکر می‌کنند و چرا؟ و آن‌ها را هدایت کنید افکار و ایده‌هایشان را نقد کنند. اگر دانش‌آموزان را به کارخانه برده‌اید، از آن‌ها در مورد وظایف کارکنان کارخانه سؤال کنید. مثلاً بپرسید به نظر شما چه عواملی بر کیفیت این محصولات تأثیر می‌گذارند؟ اگر کارگران با هماهنگی یکدیگر کار نکنند، چه اتفاقی خواهد افتاد؟ و غیره. محیط طبیعی باعث می‌شود فراگیرندگان روی توضیحات و سؤالات معلم بیشتر تمرکز کنند.

جمع‌بندی

به طور کلی، یادگیری موقعیتی بر ارائه تدریس در محیط واقعی تکیه دارد. اما چالش‌هایی در این زمینه پیش روی معلمان است، از جمله هزینه گردش‌های علمی و همچنین هماهنگی با مدرسه، خانواده و

نیز حفظ امنیت دانش‌آموزان. معمولاً در مدارس، به صورت عادی، مسئولیت گردش دانش‌آموزان با مربیان پرورشی است. به طور متداول، این مربیان در طول سال تحصیلی، دانش‌آموزان را (گاهی از هر کلاس تعدادی و گاه همه دانش‌آموزان کلاس) به اردوهایی می‌برند؛ سفرهای زیارتی و تفریحی (کوهستان، باغ‌وحش و موزه). اما این گردش‌ها به اهداف یادگیری موقعیتی منجر نمی‌شوند. در واقع، هیچ فعالیت آموزشی برای این سفرها طراحی نمی‌شود. معمولاً معلم تخصصی در این سفرها حضور ندارد تا دانش‌آموزان را به فعالیت گروهی تشویق کند و اندیشه‌های آن‌ها را به چالش بکشد. از این رو، تنها شرکت در اردو نمی‌تواند به یادگیری موقعیتی منجر شود.

رویکرد یادگیری موقعیتی همچنین تأکید می‌کند، زمانی که معلم امکان تدریس در محیط واقعی را ندارد، می‌تواند از تجربیات خارج از مدرسه دانش‌آموزان برای پیشبرد اهداف آموزشی استفاده کند. آگاهی از اطلاعات دانش‌آموزان می‌تواند معلم را در انتخاب نقطه شروع تدریس، روش‌ها و راهبردهای یادگیری موقعیتی یاری کند.

*پی‌نوشت‌ها

1. Jean Lave
2. Etienne Wenger
3. John Dewey
4. Lev Semyonovich Vigotsky

*منبع

Situated Learning, Northern Illinois University, Faculty Development and Instructional Design Center: http://www.niu.edu/facdev/_pdf/guide/strategies/situated_learning.pdf